

BESLUT

2023-05-03

Dnr: 22/03603

Saken

Vetenskapens värld, SVT2, 2022-11-07, program om glaciärforskning; fråga om saklighet

Beslut

Programmet frias. Det stred inte mot kravet saklighet

Programmet

Programmet var en dokumentär där en dansk filmare följde tre forskare som studerade Grönlands inlandsis inom olika forskningsprojekt. Under dokumentärens första hälft följde filmaren två forskare som forskade på snöfall respektive iskärnor på Grönland. Den andra halvan skildrade en tredje forskares (NN) undersökningar av huruvida det finns smältvatten inuti inlandsisen året om. Detta för att kunna pröva en hypotes om smältvattnets inverkan på Grönlandsglaciärens rörelse mot havet. I en sekvens sa en speakerröst bland annat följande gällande detta.

Man har trott att smältvattnet lämnar isen mot slutet av sommaren, så att botten på isen är dränerad på vatten under vintern. Utan smältvatten sitter isen bättre fast på underlaget, och glider saktare mot havet. Men dom senaste mätningarna visar på att det kan finnas vatten under högt tryck under isen även på vintern.

I samma sekvens visades det hur NN vinschades ner i en så kallad glaciärbrunn för att ta mätningar för att testa om det fanns en grundvattennivå inuti glaciären eller om allt vatten hade runnit undan. En speakerröst sa därefter följande om huruvida det fanns vatten under glaciären eller ej.

Det finns bara ett sätt att ta reda på det, antingen är kanalen tom, eftersom allt smältvatten har runnit av. Eller också så finns det en vågrät yta på botten, en frusen vattenspegel med

vatten under. Och i så fall, kan det finnas mycket mer vatten inneslutet i isen än vad vi hittills trott, och isen kan röra sig mycket snabbare mot havet än vad modellerna säger.

När NN nådde botten av glaciärbrunnen märkte han att ytan var helt vågrät, vilket kunde innebära att det fanns vatten under isen. NN började då att borra och fann att det inneslutet i glaciärbrunnen fanns flytande vatten. Efter att ha klättrat upp ur glaciärbrunnen förklarade NN följande (enligt den svenska textningen).

Enligt teorierna borde allt vatten rinna bort, men det gör det inte. Våra prognoser angående havsytans höjning kan vara rejält felaktiga.

Senare, i samband med ytterligare en nedstigning i glaciärbrunnen, förklarade NN följande om vattenmassan inneslutet i glaciärisen (enligt svensk textning).

Vattnet borde ha runnit bort efter sommaren, men nej. Det innehåller energi och under vintern avger det den till isen runtom vilket gör att det inre av isen fortsätter att röra sig snabbare. Inte bara under sommaren utan också på vintern

Anmälan

Anmälanen anför sammanfattningsvis följande.

Dokumentären byggde på motbevisad forskning och återspeglade inte det aktuella kunskapsläget. NN publicerade en artikel i ämnet år 2009 vars slutsatser sedan dess har motsagts. Anmälanen refererar till tre specifika citat i programmet, ett av speakerrösten och två av NN, och anför att de var osakliga.

Programföretagets yttrande

Sveriges Television AB (SVT) anser att programmet överensstämmer med kravet på saktighet och anför i huvudsak följande.

Dokumentären byggde på IPCC:s klimatrappporter, som erhåller ett mycket brett stöd bland såväl klimatforskare som ledande politiker. Att inte redovisa samtliga bakgrundsrapporter till dessa slutsatser, i ett program med begränsad sändningstid, är ett redaktionellt val som SVT anför är acceptabelt med tanke på etablerad konsensus. Programmet redovisade det relevanta kunskapsläget om Grönlandsisens smältprocesser och utgick från ny forskning som NN genomför. NN får anses vara en trovärdig forskare för att skildra det som händer nu på Grönland. Han är en mycket erkänd forskare och SVT bedömde att hans resonemang var relevanta att lyfta fram i sammanhanget.

I programmet visades ett unikt tillfälle där forskarna hade möjlighet att med egna iakttagelser se om det fanns en frusen grundvattenyta nere i glaciärens innanmäte och på vilken nivå denna yta låg i slutet av smältsäsongen. En enda punkt på hela

Grönland kan emellertid inte avgöra hur hela inlandsisens dräneringssystem ser ut. Citatet av speakerrösten som anmälaren kritiserar var en pedagogiskt sammanfattande beskrivning för att begripliggöra vad den väntade iakttagelsen kan betyda. Ser man till citatet i sin helhet påvisade det att smältvatten kan ha en inverkan på glaciärens isrörelse under vintermånaderna. Det finns inte heller vatten under isen året om över hela ön, vilket anmälaren anför att forskarna skulle ha kommit fram till. Det finns mycket lite som tyder på att ökad smältning på ytan inte skulle påskynda istransporten ut mot havet och därmed ökad avsmältning. Här råder stor vetenskaplig konsensus.

Det finns väldigt många pågående forskningsprojekt kring vatten, isrörelse och isavsmältning på Grönland, men de flesta forskare använder sig av satelliter, radarmätningar och modeller. Det finns få observationer och mätningar inifrån isen. I programmet observerade forskarna dessa fenomen för första gången med egna ögon och syftet med programmet var att förmedla samma upplevelse till publiken.

Aktuell bestämmelse

Sveriges Television AB ska utöva sändningsrätten sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet).

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debatt-deltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Granskningsnämndens bedömning

Granskningsnämnden konstaterar att programmet var en dokumentär om Grönlands glaciärer som till stor del skildrade forskaren NN:s fältstudier. NN var en sådan tillfällig medverkande för vilken kravet på saklighet kan ställas lägre än på företrädare för programföretaget. Vad anmälaren har anfört om hans uttalanden medför inte att programmet strider mot kravet på saklighet. Nämnden beaktar SVT:s yttrande och anser att vad anmälaren anfört i övrigt inte heller medför att programmet stred mot kravet på saklighet eller mot övriga bestämmelser som gäller för sändningsverksamheten.

Detta beslut har fattats av granskningsnämndens vice ordförande Ulrik von Essen efter föredragning av Albin Åberg.

För granskningsnämnden

Ulrik von Essen